

ФОРМУВАННЯ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

THE FORMATION OF THE INFLUENCE FACTORS ON EXPORT AND IMPORT ACTIVITIES OF THE DOMESTIC INDUSTRIAL ENTERPRISES

УДК 338.58:65.014

<https://doi.org/10.32843/bses.50-12>

Кузьминчук Н.В.

д.е.н., професор,
професор кафедри маркетингу,
менеджменту та підприємництва
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна

Куценко Т.М.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри маркетингу,
менеджменту та підприємництва
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна

Терованесова О.Ю.

к.е.н., доцент кафедри маркетингу,
менеджменту та підприємництва
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна

Kuzmynchuk Nataliia

V.N. Karazin Kharkiv National University

Kutsenko Tetiana

V.N. Karazin Kharkiv National University

Terovanesova Oleksandra

V.N. Karazin Kharkiv National University

У статті розглянуто сучасний стан та результати зовнішньоекономічної діяльності вітчизняної економіки. Визначено, що фактори, які визначають попит на експортно-імпорتنу продукцію, включають економічні, соціальні, демографічні, природно-географічні та традиційно-культурні. Крім того, їх можна класифікувати за ступенем спонукання до експортно-імпоротної діяльності, ступенем охоплення середовища впливу, ступенем важливості, ступенем контрольованості, сферою впливу, механізмом дії, часовим лагом, ефектом впливу, рівнем комплексності об'єкта впливу тощо. Серед сукупності факторів впливу на експортно-імпорتنу діяльність та умов, якими вони доповнюються (фінансові, управлінські, маркетингові, логістичні, виробничі, кадрові), виділено такі рівні середовища: 1) фактори впливу зовнішнього середовища; 2) фактори впливу внутрішнього середовища. Відповідно до узагальненої класифікації факторів впливу на попит на експортно-імпорту продукцію у статті сформовано множину чинників впливу на експортно-імпорتنу діяльність, що дасть змогу оцінити поточний стан та зовнішньоекономічні перспективи підприємств вітчизняної промисловості.

Ключові слова: попит, експортно-імпортна продукція, експортно-імпортна діяльність, умови функціонування підприємств.

В статье рассмотрены современное состояние и результаты внешнеэкономической деятельности отечественной экономики. Определено, что факторы, определяющие спрос на экспортно-импортную продукцию, включают экономические, социальные, демографические, природно-географические и традиционно-культурные. Кроме того, их можно классифицировать по степени побуждения к экспортно-импортной деятельности, степени охвата среды воздействия, степени важности, степени контролируемости, сфере влияния, механизму действия, уровню комплексности объекта воздействия и т.п. Среди совокупности факторов влияния на экспортно-импортную деятельность выделены такие уровни среды: 1) факторы влияния внешней среды; 2) факторы влияния внутренней среды. Согласно обобщенной классификации факторов влияния на спрос на экспортно-импортную продукцию в статье сформировано множество факторов влияния на экспортно-импортную деятельность, что позволит оценить текущее состояние и внешнеэкономические перспективы предприятий отечественной промышленности.

ческой деятельности отечественной экономики. Определено, что факторы, определяющие спрос на экспортно-импортную продукцию, включают экономические, социальные, демографические, природно-географические и традиционно-культурные. Кроме того, их можно классифицировать по степени побуждения к экспортно-импортной деятельности, степени охвата среды воздействия, степени важности, степени контролируемости, сфере влияния, механизму действия, уровню комплексности объекта воздействия и т.п. Среди совокупности факторов влияния на экспортно-импортную деятельность выделены такие уровни среды: 1) факторы влияния внешней среды; 2) факторы влияния внутренней среды. Согласно обобщенной классификации факторов влияния на спрос на экспортно-импортную продукцию в статье сформировано множество факторов влияния на экспортно-импортную деятельность, что позволит оценить текущее состояние и внешнеэкономические перспективы предприятий отечественной промышленности.

Ключевые слова: спрос, экспортно-импортная продукция, экспортно-импортная деятельность, условия функционирования предприятий.

The article considers the current state and results of foreign economic activity of the domestic economy. It is determined that the factors which forming the export-import products demand including the economic, social, demographic, natural-geographical and traditionally-cultural ones. In addition, they can be classified according to the coverage degree of export-import activities by the importance degree, by the degree of controllability, by the sphere of influence, by the mechanism of action, by the time lag, by the effect of the impact, by the level of complexity of the object exposure and the like. In accordance with the generalized classification of the influence factors on demand for export-import products, many factors of influence on export-import activity have been formed in the article which will allow evaluating the current state and prospects of foreign economic orientation of the domestic industry enterprises. Among the confluence of influence factors on export-import activities and the conditions by which they are supplemented (financial, managerial, marketing, logistics, production, personnel), the environmental levels were identified: 1) environmental factors; 2) influence factors of the internal environment. It is noted that the certain factors of the external or internal environment can influence both positively and negatively on the certain conditions formation for the implementation of export-import activities. If the factor has a constructive or neutral effect on the conditions for export-import activities, then positive developments should be expected in the sphere of foreign economic activity of the studied industrial enterprises. The destructive influence of the factors of the external and internal environment on export-import activities requires the development and implementation of managerial measures in order to mitigate the negative consequences and improve the results of foreign economic activity. It should be noted that certain factors of the external or internal environment can influence both positively and negatively on the certain conditions formation of export-import activity. In the case if the factor has the constructive or neutral influence on the conditions of export-import activity it should be expected the positive development in the sphere of foreign economic activity of the studied industrial enterprises. The destructive influence of external and internal environmental factors on export-import activity requires the development and implementation of management measures to offset the negative effects and improve the results of foreign economic activity.

Key words: demand, export-import production, export-import activity, conditions of functioning of enterprises.

Постановка проблеми. Зовнішньоекономічна діяльність кожної держави характеризується різними темпами та динамікою експортно-імпорتنих операцій. Саме вони дають змогу оцінити ефективність розвитку економіки, показують рівень конкурентоспроможності національних виробників на світовому ринку та визначають рентабельність підприємств, які мають вагомий вплив на економічний стан країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання зовнішньоекономічної діяльності дослі-

джуються в працях таких учених, як І.В. Бабій [1], В.Б. Говоруха [4]. Проблеми співвідношення експортних та імпорتنих операцій, визначення факторів впливу на їх обсяги присвячено праці вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема А.В. Вороніна [2], Я.І. Глуценка [3], П.О. Гринька [5], Т.Л. Краснодєда [6]. Аналіз та вивчення наукових робіт, опублікованих з цієї проблематики, показали відсутність єдиного підходу до визначення пріоритетних чинників впливу на експортно-імпорتنу діяльність

промислових підприємств в контексті їх зовнішньоекономічної орієнтації.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування множини чинників впливу на експортно-імпорту діяльність, що дасть змогу оцінити поточний стан та перспективи зовнішньоекономічної діяльності підприємств вітчизняної промисловості в умовах рецесії економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан та результати зовнішньоекономічної діяльності вітчизняної економіки характеризуються нестабільністю через складні економічні умови та негативний вплив факторів зовнішнього середовища. На рис. 1 наведено динаміку зміни обсягів експорту та імпорту товарів в Україні протягом досліджуваного періоду. За представленими даними можемо зробити висновок про швидке падіння обсягів імпорту у кризові 2014–2015 роки, що зумовлено насамперед девальвацією гривні. На сучасному етапі темпи відновлення імпорту перевищують темпи відновлення експорту товарів.

Перш за все скорочення експортних та імпорتنних операцій було пов'язано зі зниженням обсягу торговельних операцій з РФ. Так, частка цієї країни у вітчизняному експорті скоротилася з 25,6% у 2012 році до 9,1% у 2017 році, а в імпорті – з 32,4% до 14,5% відповідно. Внаслідок цього вітчизняні підприємства змушені були шукати нові ринки збуту та постачання сировини. З 1 січня 2016 року стала чинною Угода про повну та всеохоплюючу зону вільної торгівлі між Україною та ЄС, що надала ширші можливості доступу вітчизняних підприємств до європейських ринків. Однак стрімкого зростання обсягу експорту до країн ЄС не відбулося, зокрема, через невідповідність вітчизняної продукції чинним вимогам до її якості, необхідність проходження сертифікації, модернізації обладнання та виробничого процесу тощо, хоча загалом частка експорту промислової продукції до країн ЄС зросла з 15,1%

у 2012 році до 36% у 2017 році. Слід зазначити, що нині в структурі експорту до країн ЄС переважає сировинна продукція [8]. Найбільші обсяги експорту до країн ЄС склали продукція агропромислового комплексу та харчової промисловості (32,2% від загального обсягу експорту), недорогоцінні метали та вироби з них (21,4%), зокрема чорні метали та вироби з них (20,2%), механічні та електричні машини (14,2%). Найбільші експортні поставки здійснювались до Польщі, а саме 15,5% від загального обсягу експорту до країн ЄС (чорні метали, електричні машини, руди, шлак і зола), Італії, а саме 14,1% (чорні метали), Німеччини, а саме 10,0% (електричні машини, одяг та додаткові речі до одягу, текстильні), Нідерландів, а саме 9,6%, Угорщини, а саме 7,6% (електричні машини, палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, руди, шлак і зола), Іспанії, а саме 7,2% (сіль, сірка, землі та каміння), Румунії, а саме 4,8% (чорні метали, руди, шлак і зола, електричні машини), Чехії, а саме 4,1% (руди, шлак і зола, електричні машини, чорні метали). Обсяг експорту товарів серед найбільших країн-партнерів збільшився до Нідерландів (на 68,4%), Італії (на 28,0%), Чехії (на 27,5%), Угорщини (на 26,0%), Іспанії (на 25,4%), Польщі (на 23,8%), Німеччини (на 23,2%) та Румунії (на 17,4%) [8].

Структурні зміни в експорті відбуваються досить повільно, в результаті чого в короткостроковій перспективі зберігатиметься сировинний характер українського експорту, що спричиняє високу залежність економіки України від ситуації на світовому ринку. Це знижує можливості отримання додаткової частини доданої вартості та свідчить про необхідність стимулювання експортної активності перспективних галузей з більш глибоким ступенем переробки сировини (зокрема, машинобудування, деревообробних та хімічних виробництв). Це можливо тільки за рахунок їх модернізації, яка суттєво залежить від проміжного споживання імпортного

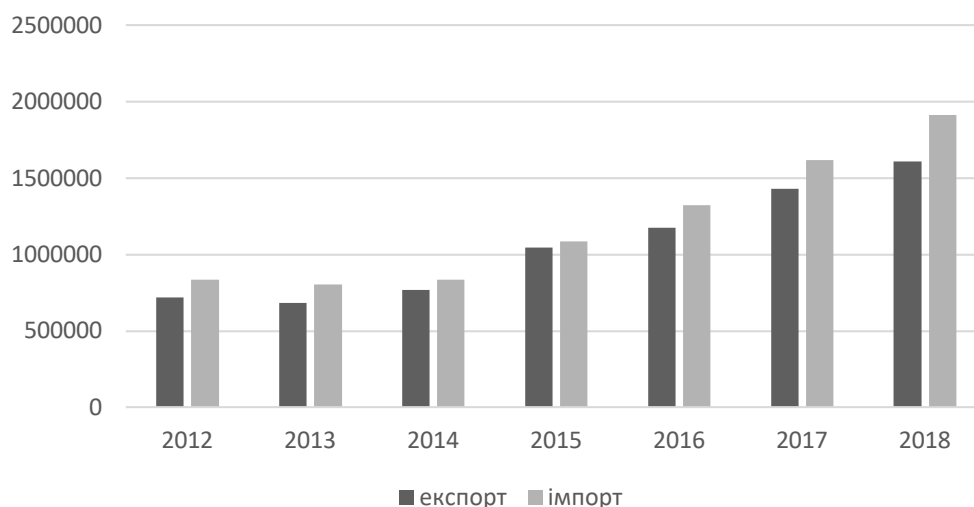

Рис. 1. Динаміка зміни обсягів експорту та імпорту товарів, млн. грн.

Джерело: побудовано за даними [7]

обладнання та устаткування, трансферу технологій задля виробництва товарів, що будуть конкурентоспроможними на світовому ринку.

Найвагоміші обсяги імпорту із країн ЄС склали механічні та електричні машини (21,8% від загального обсягу імпорту), продукція хімічної промисловості (17,2%), мінеральні продукти (15,0%), засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби (10,8%), товари АПК та харчової промисловості (9,8%). Серед мінеральних продуктів найбільша частка імпорту припадала на газ природний (61,4%) [8].

Найбільші імпортні поставки серед країн ЄС здійснювалися з Німеччини, а саме 26,2% від загального обсягу імпорту (механічні машини, палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, засоби наземного транспорту, крім залізничного), Польщі, а саме 16,6% (палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, механічні машини, пластмаси, полімерні матеріали), Італії, а саме 7,8% (механічні машини, фармацевтична продукція, електричні машини), Франції, а саме 7,5% (різноманітна хімічна продукція, палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, засоби наземного транспорту, крім залізничного), Угорщини, а саме 5,5% (електричні машини, палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, пластмаси, полімерні матеріали), Чехії, а саме 4,2% (механічні машини, електричні машини, засоби наземного транспорту, крім залізничного), Великої Британії, а саме 3,8% (засоби наземного транспорту, крім залізничного, палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, механічні машини). Обсяг імпорту товарів серед найбільших країн партнерів збільшився таким чином: з Угорщини – на 43,7%, з Чехії – на 32,8%, з Польщі – на 28,2%, з Німеччини – на 26,1%, з Італії – на 19,6%, з Великої Британії – на 12,6% [8].

Топ-20 українських компаній – експортерів здійснили потужний внесок у загальні показники вітчизняної міжнародної торгівлі. Лише за 2017 рік обсяг їхнього експорту досягнув позначки близько

400 млрд. грн., або 15 млрд. дол., тобто майже 30% від загального показника в країні. Головні українські експортери належать насамперед до галузі важкої промисловості. Зокрема, шість із двадцяти компаній мають основним видом діяльності виробництво чавуну, сталі та феросплавів, чотири – оптову торгівлю зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин, ще три – добування залізних руд. До топ-країн Європи, до яких експортують промислові компанії України, належать Швейцарія, Нідерланди, Польща [8]. За даними консенсус-прогнозу Міністерства економічного розвитку та торгівлі поточна та прогнозна динаміка експортних та імпортних операцій є такою (рис. 2). Таким чином, у рамках наведеного прогнозу очікується подальше зростання попиту як на імпорту, так і на експортну продукцію з переважанням імпортої. В досліджуваній проблематиці необхідності забезпечення сталих результатів зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств центральне місце посідають питання виокремлення та класифікації факторів впливу на попит на експортно-імпорту продукцію.

Попит як функція залежить від низки факторів, або детермінант попиту. Виділяють два типи детермінант попиту, а саме контрольовані та неконтрольовані. До контрольованих відносять ті, на які підприємство має безпосередній вплив, та ті, рівень яких можна оцінити відповідно до стану чинників внутрішнього середовища, зокрема товар, ціну, систему збуту, просування товару та стимулювання продажів. Щодо неконтрольованих детермінант попиту, то на них підприємство не має впливу або здійснює його опосередковано, отже, вони є чинниками зовнішнього середовища. Відповідно до теорії конкурентного аналізу М. Портера чинниками безпосереднього зовнішнього середовища підприємства є споживачі, наявні та потенційні конкуренти, виробники товарів-субститутів та постачальники. До чинників віддаленого зовнішнього середовища належать демографічна, економічна, природна, технологічна, політико-правова й соціально-культурна компоненти [6].

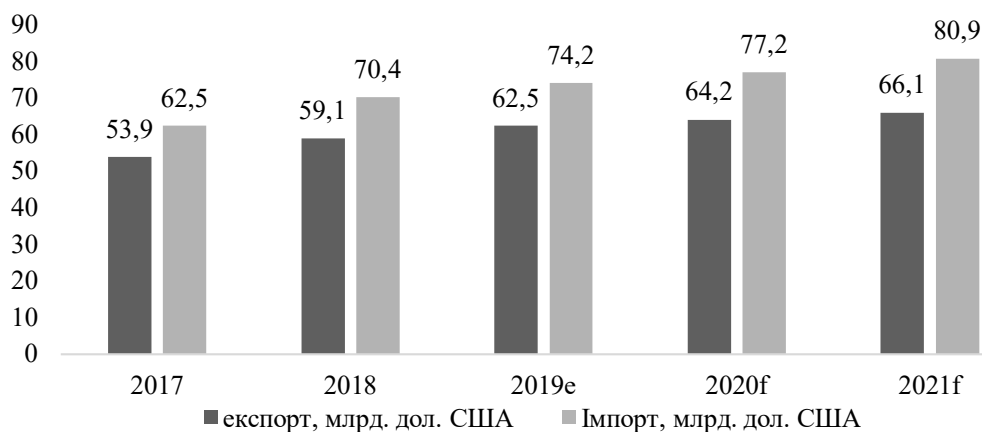

Рис. 2. Поточна та прогнозна динаміка обсягів експорту та імпорту України, млрд. дол. США

Джерело: побудовано за даними [7]

Всі ці детермінанти визначають поточний потенціал ринку. Поточний потенціал ринку – це максимальний рівень первинного попиту, досягнутий під дією маркетингового тиску всіма конкуруючими підприємствами та впливом неконтрольованих чинників зовнішнього середовища в конкретний момент часу, а під абсолютним потенціалом ринку слід розуміти верхню межу його поточного потенціалу за умови, що потенційні покупці ефективно споживають товар в оптимальному обсязі. Невідповідність абсолютного потенціалу попиту на ринку поточному визначає ступінь економічної доцільності ведення бізнесу, створює так званий ринковий резерв.

Досліджуючи попит у контексті зовнішньоекономічної діяльності підприємства, визначаємо такі основні поняття: «експортно-імпорتنі операції», «експорт товарів», «імпорт товарів». Під експортно-імпортними операціями слід розуміти купівлю-продаж товарів, які мають матеріальну форму, за умови, що такі товари за зміни власника задля реалізації його споживчих потреб перетинають кордони національних митних територій [6]. Експорт товарів – це продаж та вивезення товарів за кордон задля їх реалізації на зовнішніх ринках через передачу у власність контрагенту в іншій країні. Імпорт товарів – це купівля та ввезення товарної продукції з-за кордону задля її реалізації на внутрішньому ринку та використання на території країни.

Слід зазначити, що типовою для багатьох нових підприємств у розвинених країнах є орієнтація на світовий ринок відразу під час створення підприємства. Це пов'язане з високим рівнем конкуренції на національних ринках. Для великих корпорацій диверсифікація збуту за допомогою експорту є інструментом гарантування стабільності на ринку, оскільки зниження попиту на одному ринку компенсується збутом на інших ринках.

Імпорт забезпечує для виробничих та індивідуальних споживачів, а також для країни, до якої ввозяться товари, низку додаткових переваг і можливостей, зокрема доступ до дешевих і більш якісних товарів, дефіцитних товарів або товарів, яких взагалі немає на національному ринку, зростання конкуренції та стимулювання завдяки цьому модернізації виробництва, налагодження сталих виробничих зв'язків щодо кооперування виробництва з партнерами в усьому світі, розвиток технології завдяки поширенню ввезення наукоємних товарів.

Традиційна класифікація факторів, які впливають на ринковий попит на продукцію (економічні, соціальні, демографічні, природно-географічні, традиційно-культурні), дає змогу проаналізувати причини зміни світової ринкової кон'юнктури, що відбулися, й передбачити можливі зміни залежно від тенденцій, які спостерігаються на ринку.

Групу економічних факторів можна розділити на цінові, до яких належить ціна на товар, і неці-

нові, до яких можна віднести базовий рівень розвитку потреб та ступінь їх задоволення, рівень доходів споживачів, ціни на товари-субститути та комплементарні товари, рекламу товару, дефіцитні очікування тощо. Соціальні фактори включають вплив соціальної та професійної структури суспільства, соціальне забезпечення й стан розвитку суспільних фондів споживання, рівень освіти й культурного розвитку споживачів тощо. Вплив соціальних факторів має довгостроковий інерційний характер. До групи демографічних факторів належать чисельність і статеві-вікова структура населення, співвідношення міського та сільського населення, розмір і склад сім'ї, рівень безробіття, міграційні процеси тощо. Природно-географічні чинники включають клімат, тривалість окремих сезонів року, регіональні особливості споживання тощо. Група традиційно-культурних факторів складається з національно-побутових та історично сформованих звичок, традицій, моди, релігії тощо. В табл. 1 подано класифікацію факторів, що визначають попит на експортно-імпорتنу продукцію, коло яких є значно ширшим, ніж за традиційного підходу до визначення факторів ринкового попиту (табл. 1). Так, за ступенем спонукання до експортної діяльності виділяють фактори, що заохочують підприємство до експортної діяльності, й фактори, що не дають йому змоги вийти на зовнішні ринки або розширити свою присутність.

До стимулюючих факторів слід віднести зростання попиту на продукцію на світовому ринку, вищу рентабельність продукції на світовому ринку, наявність конкурентних порівняльних переваг, встановлення міжнародних зв'язків, уникнення сезонності попиту тощо. До факторів, які обмежують здійснення підприємством експортної діяльності, слід віднести нестабільність нормативно-правової бази щодо зовнішньоекономічних операцій, необізнаність в особливостях законодавчої бази інших країн щодо імпорتنих операцій тощо.

За ступенем охоплення середовища впливу виділяють фактори зовнішнього та внутрішнього середовища. До факторів зовнішнього середовища належать економічна ситуація в країнах експортера та контрагентів, політичні ризики тощо. До факторів внутрішнього середовища відносять основні цілі та завдання експортної діяльності підприємства, інформаційну базу експорту, ресурсне забезпечення експорту та технологію виробництва експортної продукції. За ступенем контролюваності фактори попиту на експортно-імпорتنу продукцію поділяють на контрольовані, неконтрольовані та частково контрольовані. До контрольованих належать цілі підприємства, організаційна структура, стратегічні завдання підприємства, технологія ведення бізнесу або виробництва тощо. До неконтрольованих слід віднести споживачів

Класифікація факторів впливу на попит на експортно-імпорتنу продукцію

Класифікаційна ознака	Види
Ступінь спонукання до експортно-імпоротної діяльності	Ті, що заохочують, ті, що гальмують.
Ступінь охоплення середовища впливу	Фактори зовнішнього середовища, фактори внутрішнього середовища.
Рівень важливості	Основні, другорядні.
Ступінь контрольованості	Контрольовані, неконтрольовані, частково контрольовані.
Сфера впливу	Фінансово-економічні, маркетингові, управлінські, виробничі, логістичні, соціальні.
Механізм дії	Фактори прямого впливу, фактори опосередкованої дії.
Часовий лаг	Фактори тимчасової дії, фактори постійної дії.
Рівень конструктивності (ефект впливу)	Конструктивні, деструктивні, нейтральні.
Рівень комплексності об'єкта впливу	Фактори одиничного впливу, фактори комплексного впливу.

Джерело: узагальнено автором за [6]

продукції, постачальників сировини та комплектуючих, законодавчу базу країн-контрагентів тощо. Вагоме значення за такого поділу має тип ринку, на якому функціонує підприємство. Якщо ринок олігополістичного типу, то окремі неконтрольовані

фактори можуть стати частково контрольованими або навіть контрольованими [4].

До факторів прямого впливу належать такі фактори, як трудові ресурси підприємства, план діяльності підприємства, а до факторів непрямого

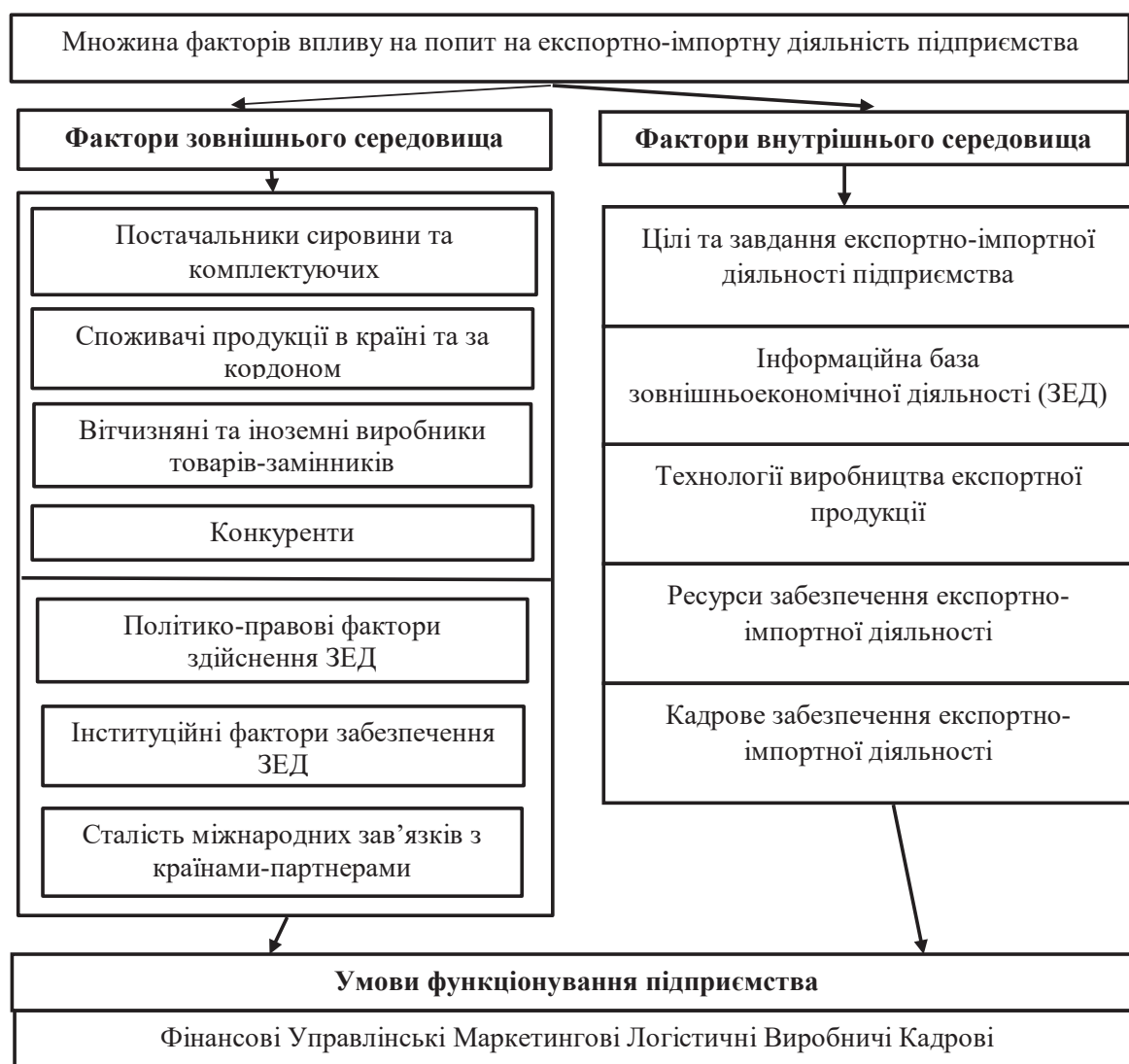

Рис. 3. Множина факторів впливу на попит на експортно-імпорتنу діяльність підприємства

впливу слід віднести конкурентів підприємства, покупців продукції чи послуг, економічну ситуацію в країні тощо.

До факторів одиничного впливу належать фактори, що впливають на перевезення експортно-імпоротної продукції підприємства, розрахунки між іноземними партнерами, виробництво продукції, що підлягає експортуванню. До факторів комплексного впливу слід віднести фактори, що впливають на забезпечення підприємства персоналом, організаційну структуру підприємства, ресурсне забезпечення підприємства тощо [5]. Відповідно до узагальненої класифікації факторів впливу на попит на експортно-імпорتنу продукцію у статті сформовано множинну чинників впливу на експортно-імпорتنу діяльність, що дасть змогу оцінити поточний стан та перспективи зовнішньоекономічної діяльності підприємств вітчизняної промисловості з урахуванням наявних умов їх функціонування (рис. 3).

Серед сукупності факторів впливу на експортно-імпорتنу діяльність та умов, якими вони доповнюються (фінансові, управлінські, маркетингові, логістичні, виробничі, кадрові), виділено такі рівні середовища: 1) фактори впливу зовнішнього середовища; 2) фактори впливу внутрішнього середовища. Слід зауважити, що певні фактори зовнішнього або внутрішнього середовища можуть впливати як позитивно, так і негативно на формування тих чи інших умов здійснення експортно-імпоротної діяльності.

Якщо фактор здійснює конструктивний або нейтральний вплив на умови здійснення експортно-імпоротної діяльності, то слід очікувати позитивних зрушень у сфері зовнішньоекономічної діяльності досліджуваних промислових підприємств. Деструктивний вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на експортно-імпорتنу діяльність потребує розроблення та вжиття заходів управлінського характеру задля нівелювання негативних наслідків та покращення результатів зовнішньоекономічної діяльності.

Висновки з проведеного дослідження. Емпіричний досвід свідчить про те, що серед проблем, з якими стикались підприємства під час виходу на зовнішні ринки, найбільш вагомими є питання, пов'язані з визначенням факторів, які впливають на експортно-імпорتنу діяльність. Це приводить до неправильного планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства, що спричиняє невдачу під час виходу на нові міжнародні ринки збуту. Перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо формування методичних підходів до оцінювання впливу визначених факторів на умови функціонування підприємств в контексті здійснення експортно-імпоротної діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабій І.В. Застосування методів математичного моделювання у прогнозуванні зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств. *Інтелект XXI*. 2017. № 6. С. 29–32.
2. Вороніна А.В. Економіко-математичне моделювання прогнозування обсягів експорту товарів України. *Молодий вчений*. 2015. № 2(1). С. 163–166.
3. Глущенко Я.І. Компаративний аналіз експортно-імпоротної діяльності України і європейських країн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 24(1). С. 90–95.
4. Говоруха В.Б. Математичні методи і моделі прогнозування в сфері зовнішньоекономічної діяльності. *Питання прикладної математики і математичного моделювання*. 2017. № 17. С. 54–61.
5. Гринько П.О. Діагностика факторів зовнішнього середовища, які впливають на розвиток експортно-імпоротної діяльності підприємств. *Бізнес-Інформ*. 2018. № 8. С. 51–56.
6. Краснодєд Т.Л. Аналіз експортно-імпортних операцій України на сучасному етапі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 22(2). С. 32–35.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.01.2020).

REFERENCES:

1. Babij I.V. Zastosuvannja metodiv matematychnogho modeljuvannja u proghnozuvanni zovnishnjoeconomichnoji dijialnosti mashynobudivnykh pidprijemstv. *Intelekt XXI*. 2017, no. 6, pp. 29–32.
2. Voronina A.V. Ekonomiko-matematyчне modeljuvannja proghnozuvannja obsjaghiv eksportu tovariv Ukrainy. *Molodyj vchenyj*. 2015. № 2(1). S. 163–166.
3. Ghlushhenko Ja.I. Komparatyvnyj analiz eksportno-importnoji dijialnosti Ukrainy i jevropejskykh krajin. *Naukovyj visnyk Uzhghorodskogho nacionalnogo universytetu. Serija: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove ghospodarstvo*. 2019. Vyp. 24(1). S. 90–95.
4. Ghovorukha V.B. Matematychni metody i modeli proghnozuvannja v sferi zovnishnjoeconomichnoji dijialnosti. *Pytannja prykladnoji matematyky i matematychnogho modeljuvannja*. 2017. № 17. S. 54–61.
5. Ghrynko P.O. Diagnostyka faktoriv zovnishnjogho seredovyshha, jaki vplyvajutj na rozvytok eksportno-importnoji dijialnosti pidprijemstv. *Biznes-Inform*. 2018. № 8. S. 51–56.
6. Krasnodjed T.L. Analiz eksportno-importnykh operacij Ukrainy na suchasnomu etapi. *Naukovyj visnyk Uzhghorodskogho nacionalnogo universytetu*. 2018. Vyp. 22(2). S. 32–35.
7. Oficijnyj sajт Derzhavnoyi sluzhby' staty'sty'ky' Ukrainy'. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 15 January 2020).